



บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

เนื้อหาส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของปริจเจทวิเคราะห์ ปริจเจทเรื่องเล่า รวมถึง ทฤษฎีโครงเรื่องที่เป็นประเด็นหลักของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.1 ความหมายของปริจเจทวิเคราะห์

ปริจเจทวิเคราะห์คือ การศึกษาการใช้ภาษาภายใต้บริบทใดบริบทหนึ่ง ข้อความที่นำมา ศึกษาจะถูกนำมาจากภาษาที่พบจริงในชีวิตประจำวันของผู้คน ชิฟฟริน (Schiffrin 1987) กล่าวว่า การศึกษาภาษาไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงในระดับประโยคหรือรูปภาษาได้ แต่ต้องคำนึงถึงความรู้ ที่ผู้พูดผู้ฟังมีร่วมกันหรือเรียกว่า meta knowledge ว่าผู้พูดผู้ฟังมีความรู้เบื้องหลังหรือมีวัฒนธรรม อย่างไร ซึ่งก็คล้ายกับที่จอร์กาโคปูลูและกูโซส (Georgakopoulou & Goutsos 2001) ได้กล่าวว่า การศึกษาข้อความหรือปริจเจทจะต้องศึกษาควบคู่ไปกับการศึกษาบริบทที่แวดล้อมข้อความโดย สถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสื่อสารก็คือ บริบท และภาษาที่ใช้ภายใต้สถานการณ์ก็คือ ข้อความ ซึ่งเป็นหน่วยทางภาษาที่เป็นตัวแทนในการศึกษาปริจเจท

สถานการณ์หรือบริบทที่จอร์กาโคปูลูและกูโซสกล่าวว่าจะต้องคำนึงถึงในการวิเคราะห์ ศึกษาข้อความมีทั้งหมด 4 ส่วน คือ

1. Context of situation คือ ภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ใครเป็นผู้พูด ผู้ฟัง พูดกับใคร เพื่อจุดประสงค์อะไร มีบทบาททางสังคมอย่างไร เป็นต้น
2. Context of culture คือ ภายใต้วัฒนธรรมหนึ่ง มีวิธีการพูดคุยในชุมชนอย่างไร มีใครอยู่ในกลุ่มนี้บ้าง และพูดคุยถึงเรื่องอะไรกัน เป็นต้น
3. Context as co-text คือ ข้อความที่ล้อมรอบสิ่งที่กำลังศึกษา มีการกล่าวอะไรมาก่อน ข้อความที่มาก่อนมีลักษณะอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้นต่อไป เป็นต้น
4. Cognitive context คือ บรรทัดฐาน ค่านิยม ความรู้เบื้องหลัง กฎระเบียบ เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาข้อความโดยอาศัยการตีความของบริบทแวดล้อมต่างๆ แสดงให้เห็นว่า ปริจเจทวิเคราะห์มีขอบเขตการศึกษาที่กว้างขวางสามารถครอบคลุมทุกกิจกรรมทางการสื่อสารของผู้ใช้ภาษา อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับหลายสาขาวิชาเช่น สังคม ปรัชญา

มานุษยวิทยา และจิตวิทยา นักภาษาศาสตร์หลายท่านเช่น วันไดค์ (Van Dijk 1985) บราวน์ และยูล (Brown&Yule 1983) และ เร็นเคมา (Renkema 1993) จึงกล่าวตรงกันว่า เป็นการยากที่จะให้คำจำกัดความหรือความหมายที่เฉพาะเจาะจงของคำว่า ปริจเฉทวิเคราะห์ แต่ทั้งหมดก็ได้ให้ความหมายที่คล้ายกับสิ่งที่ จอร์กาโคปูลูและกุไซส เสนอไว้ว่า ปริจเฉทวิเคราะห์คือ การศึกษาภาษาที่ถูกใช้จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้ใช้ภาษาภายใต้บริบทแวดล้อมต่างๆ โดยมีข้อความเป็นตัวแทนในการศึกษาปริจเฉท ทั้งหมดยังมีความเห็นตรงกันว่า ปริจเฉทวิเคราะห์เป็นวิธีการที่ดีในการตอบคำถามต่างๆ เกี่ยวกับการใช้ภาษา เนื่องจากเป็นการศึกษาภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยคที่สามารถให้มุมมองได้หลากหลายกว่า

นอกจากนี้ในชีวิตประจำวันของผู้ใช้ภาษามักจะต้องเกี่ยวข้องกับปริจเฉทจำนวนมาก แต่ผู้ใช้ภาษาก็สามารถปรับตัวหรือใช้ภาษาให้สอดคล้องกับปริจเฉทที่ตนมีความเกี่ยวข้องอยู่ เนื่องจากผู้ใช้ภาษาเข้าใจบริบทแวดล้อมต่างๆไม่ว่าจะเป็นการบรรทัดฐานสังคมหรือวัฒนธรรม ผู้ใช้ภาษาจึงสามารถสร้างกฎในการใช้ภาษาของตนเอง โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับปริจเฉทที่ตนมีส่วนร่วม ดังนั้นการที่สามารถเข้าใจปริจเฉทของคนกลุ่มใดก็เสมือนได้เข้าใจถึงโลกของพวกเขา จอนห์สโตน (Johnstone 2002) จึงได้กล่าวว่าการศึกษาปริจเฉทวิเคราะห์เป็นวิธีการที่มีประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากสามารถตอบคำถามได้หลายแง่มุมที่ไม่ใช่เฉพาะคำถามเกี่ยวกับภาษาศาสตร์อย่างเดียว อีกทั้งยังสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั่วไปในหลายสาขาวิชา ปริจเฉทวิเคราะห์จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาการใช้ภาษาของผู้คนที่ไม่จำกัดอยู่ในวงของนักภาษาศาสตร์ เท่านั้น

2.2 ประเภทของปริจเฉท (discourse types)

การแบ่งประเภทของปริจเฉทส่วนใหญ่แบ่งกว้างๆออกเป็น ภาษาพูด (spoken language) และ ภาษาเขียน (written language) เชฟ (Chafe 1982) กล่าวว่า มี 2 อย่างที่สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียนได้คือ (1) ภาษาเขียนมีความยาวมากกว่าภาษาพูด (2) ผู้เขียนไม่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน ในขณะที่ผู้พูดและผู้ฟังจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยไม่แสดงผ่านตัวภาษาอย่างเดียว แต่ยังแสดงผ่าน ท่าทาง น้ำเสียง อากัปกริยาต่างๆ ภายใต้สถานการณ์สื่อสารหนึ่ง ผู้พูดต้องรู้ว่ากำลังพูดสิ่งใดตรงกับความตั้งใจหรือไม่ ขณะที่พูดสิ่งหนึ่ง ผู้พูดต้องวางแผนที่จะพูดสิ่งต่อไป อีกทั้งต้องคำนึงถึงผู้ฟัง ในทางตรงกันข้าม ผู้เขียนสามารถหยุดเขียนเมื่อไรก็ได้ มีเวลาที่จะเลือกใช้คำ แก้ไขในสิ่งที่เขียนไปแล้ว หรือสามารถเปลี่ยนใจแก้ไขสิ่งที่ต้องการจะสื่อ แต่ผู้พูดต้องมีสมาธิในการพูดอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลา

หนึ่ง ถ้าผู้พูดกล่าวผิดไปจากที่ตั้งใจไว้ ผู้พูดอาจจะต้องกล่าวขอโทษในการที่จะย้อนกลับไปแก้ไข ในสิ่งที่ตนกล่าวออกไป ผู้เขียนจะไม่พบกับปัญหาเหล่านี้ สามารถที่จะเตรียมหรือแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดโดยไม่สร้างความรำคาญให้กับผู้อ่าน

อย่างไรก็ตามข้อดีของภาษาพูดก็คือ ผู้พูดสามารถสังเกตเห็นถึงตัวผู้ฟัง สามารถปรับเปลี่ยนคำพูดให้เข้าถึงและเป็นที่ยอมรับของผู้ฟัง แต่ผู้เขียนไม่สามารถรับรู้ถึงปฏิกิริยาตอบสนองจากผู้อ่านได้ในทันที บรรวณและยูล กล่าวว่าเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่า ผู้ใช้ภาษามีพฤติกรรม การใช้ภาษาทางใดมากกว่ากัน ภายใต้สถานการณ์หนึ่งผู้คนก็เลือกใช้การสนทนาต่อหน้าโดยภาษาพูด เพราะต้องการเห็นถึงการตอบรับของผู้ฟัง แต่บางครั้งผู้คนก็จะเลือกใช้ภาษาเขียน เนื่องจากขณะที่ได้รับประโยชน์ในการรับรู้ถึงการตอบสนองของผู้ฟัง ผู้พูดต้องมีสมาธิในการควบคุมการพูด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแสดงอารมณ์ การพูดให้สั้นกระชับได้ใจความ อีกทั้งยังต้องตอบรับในสิ่งที่ผู้ฟังมีปฏิกิริยาตอบกลับมา ตัวอย่างการศึกษาปริจเฉทภาษาเขียนเช่น การศึกษาข้อความในหนังสือพิมพ์ วรรณกรรม หรือสไลด์แกนโฆษณาต่างๆ ในทางกลับกัน ปริจเฉทภาษาพูดส่วนใหญ่จะใช้วิธีการบันทึกเสียง และนำมาถ่ายทอดเสียงในภายหลัง เนื่องจากไม่สามารถเก็บมาในขณะที่ผู้พูดกำลังพูดอยู่ ตัวอย่างของปริจเฉทที่เป็นถ้อยคำภาษาพูดก็คือ การเล่าเรื่องต่างๆ

จอร์กาโคปูลูและกูโซส ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของปริจเฉท (genre) ไว้ อย่างน่าสนใจว่าเป็นสิ่งสำคัญในการจัดแบ่งมโนทัศน์ของสิ่งต่างๆ ในการอ้างถึงสถานการณ์ เหตุการณ์การสื่อสาร แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่เด่นชัดขององค์ประกอบในการเรียงเข้ากันของปริจเฉท แต่ข้อเสียของการจัดประเภทของปริจเฉทคือ มีขอบเขตของการจัดประเภทที่ไม่ชัดเจน การจัดประเภทของปริจเฉทไม่ใช่การจัดในลักษณะที่ตายตัวแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ยังแตกต่างกันในแต่ละสังคม ดังนั้นจึงเป็นปัญหาสำคัญของการจำแนกประเภทของปริจเฉท

จอร์กาโคปูลูและกูโซส ได้ยกตัวอย่างของการจำแนกประเภทของปริจเฉทโดยยกตัวอย่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียน ที่ดูเหมือนว่าจะแบ่งแยกกันได้อย่างชัดเจน แต่บางครั้งลักษณะของทั้ง 2 ส่วนนี้ก็สามารถนำรวมกันได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ อีเมล และการสนทนาบนเว็บไซต์ ที่รวมลักษณะของทั้ง 2 ส่วนเข้าด้วยกัน เช่น ความง่ายของภาษาที่ใช้ ความรวดเร็วในการตอบรับคู่สนทนาที่เป็นลักษณะของภาษาพูด หรือความซับซ้อนที่เป็นลักษณะของภาษาเขียน ก็สามารถพบได้ในการสื่อสารดังกล่าว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีระบบในการจำแนกประเภทของปริจเฉทให้มีความชัดเจนมากขึ้น จึงเป็นที่มาของ รูปแบบจำลอง (model) ที่ถูกออกแบบขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีที่ว่าด้วยการศึกษาประเภทของปริจเฉท เร็นเคมา (Renkema 1993) ได้ยกตัวอย่างของรูปแบบจำลองในการแบ่งประเภทไว้ดังนี้

ตาราง 2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของปริจเจทเรื่องเล่านิทานประเภทต่างๆ

	เกี่ยวกับศาสนา	เกี่ยวกับประวัติศาสตร์
เทพนิยาย	-	-
นิยายผจญภัย	-	+
นิทานอภินิหาร	+	-
นิยายตำนาน	+	+

ตาราง 2.1 แสดงให้เห็นถึงวิธีจำแนกประเภทโดยใช้ เครื่องหมายบวก ลบ แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่พบในนิทานแต่ละประเภท เทพนิยายจะไม่ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับทั้งศาสนาและประวัติศาสตร์ ขณะที่นิยายผจญภัยมักจะอ้างอิงจากประวัติศาสตร์ แต่ไม่มีเรื่องของศาสนาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตรงข้ามกับนิทานอภินิหารที่ให้ความสำคัญเฉพาะศาสนาเท่านั้น โดยมีนิยายตำนานที่ปรากฏเรื่องราวของทั้งศาสนาและประวัติศาสตร์ในเรื่อง อย่างไรก็ตาม จอร์กาโคปูลูและกูโซส เห็นว่า แบบจำลองในการจำแนกประเภทของปริจเจทที่ชัดเจน และกระชับที่สุดก็คือ แบบจำลองของลองเอเคอร์ ที่แบ่งประเภทของปริจเจททั้งหมดออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) ปริจเจทเรื่องเล่า (2) ปราศรัยปริจเจท (3) ปฏิบัติปริจเจท (4) ทศนปริจเจท โดยใช้เกณฑ์ด้าน การเรียงลำดับของเหตุการณ์ และ ตัวละคร ในการจำแนกประเภทของปริจเจท ตามที่ได้เสนอไปแล้วในบทที่ 1

2.3 ปริจเจทเรื่องเล่า

ปริจเจทเรื่องเล่ามักจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในอดีต เป็นวิธีหนึ่งในการถ่ายทอดประสบการณ์ในอดีตของผู้เล่า บรูเนอร์ (Bruner 1990) กล่าวว่า การเล่าเรื่องไม่ใช่เป็นเพียงการจัดเรียงเข้ากันของลำดับเหตุการณ์ในอดีต แต่ยังแสดงถึงความรู้ ทศนคติ ความเชื่อ รวมถึงอารมณ์ ความรู้สึกของผู้เล่า ผู้ใช้ภาษาจะจดจำและสามารถถ่ายทอดรายละเอียดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตได้ดีกว่าเมื่อแสดงผ่านการเล่าเรื่อง โครงเรื่องของเรื่องเล่าที่ดีต้องไม่ใช่มาจากผู้เล่าที่มีความชำนาญ หรือเรื่องเล่าที่ถูกถ่ายทอดบ่อยครั้งจากผู้เล่าคนเดียวกัน แต่จะต้องมาจากการเล่าของคนทั่วไป ตัวดำเนินเนื้อเรื่องไม่จำเป็นต้องเป็นผู้คน อาจจะเป็นสิ่งของหรือสัตว์ ตัวละครในเรื่องเล่าจะมีคุณสมบัติของคนเช่น สามารถพูด แสดงท่าทาง หรือ แสดงอารมณ์ความรู้สึก เป็นต้น ลาบอฟ (Labov 1967) กล่าวว่า เรื่องเล่าต้องประกอบขึ้นอย่างน้อย 2 อนุประโยคที่มีลำดับการเรียงเข้าของเหตุการณ์ก่อน-หลังตามจริง ไม่สามารถสลับตำแหน่งระหว่างอนุประโยคโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย ตัวอย่างเช่น

- a. Well, this person had a little too much to drink
- b. and he attacked me
- c. and the friend came in
- d. and she stopped it

จากตัวอย่างคือ ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามเนื้อเรื่อง ถ้าผู้เล่าเล่าสลับตำแหน่งของอนุประโยคข้างต้น เช่น c สลับกับ b (the friend came in and he attack me) ภาพของเหตุการณ์ รวมถึงการตีความหมายที่ผู้ฟังได้รับก็จะเปลี่ยนไป ถึงแม้ว่าทั้ง 4 อนุประโยคข้างต้นสามารถนำมาเรียงใหม่โดยไม่ผิดกฎภาษา และสามารถเป็นที่ยอมรับได้ของผู้ใช้ภาษาก็ตาม นอกจากนี้การเล่าที่เป็นเพียงการดึงประสบการณ์ในอดีตออกมาทีละส่วน แต่ไม่มีการเรียงลำดับของเวลาของเหตุการณ์ จะไม่ถือเป็นลักษณะของเรื่องเล่า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- d. A friend of mine stopped the attack.
- c. She had just come in.
- b. This person was attacking me.
- a. He had had a little too much to drink.

ตัวอย่างทั้ง 2 ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเรื่องเล่าที่มีการเรียงลำดับอย่างต่อเนื่องของเหตุการณ์ที่ผู้เล่าได้เผชิญมา จะเห็นได้ชัดว่าผู้ฟังสามารถเข้าใจเหตุการณ์ในตัวอย่างที่ (1) ได้ดีกว่าตัวอย่างที่ (2) สำหรับตัวผู้ฟังเรื่องเล่าคือความรู้ใหม่ที่ผู้ฟังไม่เคยมีมาก่อน หรืออาจจะมีเพียงบางส่วน ดังนั้นผู้ฟังจะสามารถเข้าใจเรื่องราวที่ผู้เล่าถ่ายทอดได้ดีกว่า ถ้าผู้เล่ามีการจัดการเรียงลำดับของเหตุการณ์ที่จะเล่าเป็นอย่างดี และทำให้เรื่องเล่ามีการดำเนินเรื่องที่ราบเรียบ ไม่สร้างความรำคาญให้กับผู้ฟัง ดังนั้น ลาบอฟ จึงถือเอาการเรียงลำดับเวลาของเหตุการณ์เป็นลักษณะที่สำคัญของปริจเจตเรื่องเล่า

2.4 โครงเรื่องของปริจเจตเรื่องเล่า

การศึกษาลักษณะโครงเรื่องของเรื่องเล่ามีผู้ที่เสนอไว้น่าสนใจและเป็นที่ยอมรับ โดยถูกนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาเรื่องเล่าในปัจจุบันประกอบด้วย 4 ทฤษฎี แต่ละทฤษฎีก็จะมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและประเภทของข้อมูล ทฤษฎีแรกสุดที่ถูกนำเสนอเป็นทฤษฎีของ พรอพพ์ (Propp 1968) ทำการศึกษาเทพนิยายรัสเซียประมาณ 100 เรื่อง เป็น

การศึกษาเรื่องเล่าในเชิงพฤติกรรมของตัวละคร โดยจะเปรียบเทียบการกระทำของตัวละครในแต่ละเรื่องว่ามีลักษณะอย่างไร ตัวอย่างของพฤติกรรมของตัวละครได้แก่

1. A czar gives an eagle to a hero
2. An old man gives Sukenko a horse
3. A sorcerer gives Ivan a little boat
4. A princess gives Ivan a ring

ตัวอย่างทั้ง 4 มาจากเรื่องราวที่แตกต่างกัน แต่ทั้ง 4 เรื่องมีลักษณะของพฤติกรรมที่เหมือนกันคือ การให้สิ่งของบางอย่างแก่ตัวเอก มีเพียงแต่สิ่งของและชื่อตัวละครเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไป หรือพฤติกรรมการทำงานของตัวละครในเรื่องหนึ่ง สามารถจะไปปรากฏอยู่ระหว่างกลางเนื้อเรื่องหรือส่วนใดของอีกเรื่องหนึ่ง โดยพฤติกรรมที่เกิดขึ้นยังคงเดิมคือ การแต่งงาน โดยในเนื้อเรื่องจะมีตัวละครเพียง 7 ประเภทที่ปรากฏตัวอยู่เสมอ ประกอบไปด้วย ตัวโกง (villain) ผู้ให้ (donor) ผู้ช่วยเหลือ (helper) ผู้ที่ถูกตามหา (person looked for) นักเดินทาง (dispatcher) วีรบุรุษ (hero) และ วีรบุรุษตัวปลอม (false hero)

พรอพท์กล่าวว่า นิทานแต่ละเรื่องจะมีองค์ประกอบและพฤติกรรมที่สัมพันธ์กันในการกำหนดโครงสร้างและการดำเนินเรื่อง นิทานประเภทเดียวกันจะมีลำดับเรื่องที่เหมือนกันเช่น

1. เจ้าชายได้พบของวิเศษ ไปช่วยเจ้าหญิงจากมังกร สู้ตายทั้ง 2 ได้แต่งงานกัน
2. พ่อมดให้ดาบแก่ชายหนุ่ม ไปช่วยเด็กสาวจากปีศาจ สู้ตายทั้ง 2 ได้แต่งงานกัน

จากผลที่ได้จากการวิเคราะห์เทพนิยายรัสเซียทั้งหมด พรอพท์ได้พบองค์ประกอบหน่วยย่อยพฤติกรรมของตัวละครจำนวนมาก ดังนั้นในการสร้างองค์ประกอบโครงสร้างจึงถูกแทนด้วยสัญลักษณ์แต่ละประเภท เพื่อแทนหน่วยย่อยทางความหมายของพฤติกรรมตัวละคร ตัวอย่างของโครงสร้างที่เขาเสนอได้แก่ เทพนิยายประเภทที่มีการต่อสู้และตัวเอกได้รับชัยชนะ โครงสร้างที่จะพบคือ ABC ↑ DEFGHIJK ↓ Pr Rs LQ Ex T U W โดยสัญลักษณ์ต่างๆสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

A = ตัวโกงมีการทำร้ายพระเอกหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

- B = พฤติกรรมนี้ทำให้เห็นบทบาทตัวเอกมากขึ้นเช่น มีสาเหตุที่ทำให้ออกจากบ้านหรือเดินทาง
ถูกไล่
- C = ตัวเอกยินดีที่จะออกจากบ้าน หรือเสาะหาสิ่งของต่างๆ
- ↑ = ตัวเอกออกจากบ้าน
- D = ตัวเอกถูกทดสอบ มีการลอบทำร้าย มีคนมาช่วย
- E = ตัวเอกมีการตอบสนองกับผู้ที่มาช่วย
- F = ตัวเอกได้ของวิเศษ อาวุธ สิ่งของต่างๆ
- G = ตัวเอกถูกนำไปที่ซ่อน
- H = ตัวเอกและตัวโกงมีการสู้กันตัวต่อตัว
- I = ตัวโกงแพ้
- J = ตัวเอกได้รับบาดเจ็บ
- K = ปัญหาต่างๆหมดไป
- ↓ = ตัวเอกเดินทางกลับ
- Pr = ตัวเอกถูกตามล่า
- Rs = มีการช่วยตัวเอก
- L = ตัวเอกปลอม
- Q = ตัวเอกเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
- Ex = คนปลอมเป็นพระเอกถูกเปิดเผย
- T = ตัวเอกในรูปลักษณะใหม่
- U = ตัวโกงถูกลงโทษ
- W = ตัวเอกแต่งงานขึ้นครองบัลลังก์ (ศิริพร ณ กลาง 2544)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นโครงสร้างเทพนิยายที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อสู้และตัวเอกได้รับชัยชนะ ซึ่งเทพนิยายรัสเซียทุกเรื่องที่มีลักษณะดังกล่าวจะมีโครงสร้างตามตัวอย่างข้างต้นทั้งสิ้น โดยองค์ประกอบทางพฤติกรรมไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับเช่นนี้เสมอไป อาจจะสลับกันก็ได้ นอกจากนี้ในเทพนิยายแต่ละเรื่องไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบทางพฤติกรรมที่เท่ากัน อาจจะขาดองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งไปบ้าง แต่ก็ยังคงอยู่ในรูปแบบโครงสร้างนี้ทั้งสิ้น

ลาบอฟและวอลเลซกี (Labov & Waletzky 1967) ได้ศึกษาการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ตรงโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาด้วยคำถามที่ว่า คุณเคยอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีอันตรายถึงชีวิตหรือไม่ ซึ่งเขาเห็นว่าเรื่องเล่าที่มาจากประสบการณ์และภาษาพูดของมนุษย์ถือเป็น

แหล่งข้อมูลที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นภาษาพูดที่มีความซับซ้อน ไม่ชัดเจน ยากต่อการจำกัดความและเป็นเรื่องหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาปริศนา จากผลการศึกษาเขาพบว่าโครงสร้างของเรื่องเล่าจากประสบการณ์ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบโดยมีลำดับดังนี้

1. การเกริ่นนำ (abstract) เป็นการบอกจุดที่การเล่าเรื่องจะเริ่มขึ้น หรือ บอกว่าผู้เล่ามีสิ่งที่ยากเล่า อาจมีการดึงดูดความสนใจของผู้ฟังโดยการแนะนำว่าเรื่องที่จะเล่านั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะติดตามฟัง เป็นส่วนที่อยู่นอกเหนือจากเนื้อเรื่อง
2. การแนะนำบริบทของเรื่อง (orientation) เป็นการแนะนำตัวละคร เวลา และสถานที่ รวมถึง องค์ประกอบของฉากต่างๆ ส่วนใหญ่มักจะเกิดใกล้ๆกับจุดที่เริ่มการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพของเหตุการณ์ในเรื่องเล่า ตัวอย่างเช่น *the time-three weeks ago; the place-outside of school and the person-this other dude and Larry.*
3. การดำเนินเรื่อง (complicating action) เป็นการลำดับเหตุการณ์ไปสู่เหตุการณ์ที่ตื่นเต้นหรือเป็นจุดตึงเครียดของเรื่องเล่า สร้างความสนใจหรือความกดดันให้ผู้ฟังเพื่อให้ผู้ฟังสนใจที่จะฟังต่อไป
4. การแสดงทัศนะ (evaluation) สามารถพบได้ในทุกส่วนของเนื้อเรื่อง แต่มักจะมาก่อนการคลี่คลาย แบ่งเป็นทัศนะที่มาจากภายนอกเรื่อง (external evaluation) คือการแทรกคำพูดหรือความคิดเห็นของผู้เล่าเข้าไปในเรื่องเล่า อาจจะเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง หรือ แสดงถึงความไม่แน่ใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตัวเองเล่าออกมา เป็นสิ่งที่ถูกเสริมขึ้นมาโดยตัวผู้เล่า ทัศนะที่ปรากฏภายในเรื่อง (internal evaluation) คือ กลไกทางภาษา เช่น คำบอกปริมาณ *huge, very* คำเชื่อมระหว่างอนุประโยค *because, while* การซ้ำคำ เป็นต้น ลาบอฟ กล่าวว่าจะพบทัศนะที่มาจากภายนอกเฉพาะในเรื่องเล่าจากประสบการณ์เท่านั้น ไม่พบในเรื่องเล่า นิทาน หรือภาพยนตร์
5. การคลี่คลายเรื่อง (resolution) คือการลดความตึงเครียดของเหตุการณ์ บอกว่าสุดท้ายเรื่องราวนี้เกิดอะไรขึ้น อย่างไร และมีการจบลงแบบใด
6. การจบของเรื่อง (coda) มักจะพบในตอนท้ายสุดของเรื่อง บางครั้งอาจเป็นเพียงคำพูดสั้นๆ เป็นคติ หรือข้อคิดเตือนใจ เป็นการให้สัญญาณว่าเรื่องเล่านั้นจบลง โดยอาจจะมีการหรือไม่มีการก็ได้ เช่น *And that-that was it, you know*

ตัวอย่างการศึกษาเรื่องเล่าตามโครงสร้างของลาบอฟและวอลเลซกี (Labov & Waletzky 1967) อ้างใน จอห์นสโตน (Johnstone 2002: 84-87)

Abstract

ให้เนื้อเรื่องย่อ

HAD A HELL OF CAMPING TRIP ONE
WEEKEND

Orientation

แนะนำเวลา

been...two or three year ago now

แนะนำระยะทาง

was a million miles from nowhere

แนะนำตัวละคร

John and I

แสดงลำดับการดำเนินเนื้อเรื่อง

And uh...set ours tents up and gathered up
some rocks and made a fire pit

Evaluation (external)

ความคิดเห็นข้อแนะนำของผู้เล่า

had a good looking camp when
we were done

Orientation

แนะนำเวลาโดย

by late Friday afternoon....we

มีความคิดเห็นของผู้เล่าแทรกอยู่

were...pretty well settled in.

Evaluation

ความเห็นของผู้เล่า

uh..like I said had a good looking camp

ใช้การหายใจ การไอ การทิ้งช่วงหยุด

[breath]

แสดงถึงจบตอน และ เริ่มต้นต่อไป

Orientation

แนะนำเวลา

the Saturday that followed

เรื่องราวผิดไปจากโลกของการเล่าเรื่อง

We just did a lot of shooting and actually

เนื่องจากไม่น่าจะมีการนั่งเล่น

just lounging around the camp a lot

ในเรื่องของการไปล่าสัตว์

[laugh] did a little bit of hunting really

เป็นทศนะที่แทรกเข้ามาของผู้เล่าทำให้

just...took it good and easy that day

เรื่องเล่าผิดจากที่ควรเป็น

เปลี่ยนตอนด้วยการไอ

(cough)

Orientation

สร้างฉากใหม่

but it was Sunday morning when we got up

Evaluation (external and internal)

มีทั้งส่วนที่มาจากภายนอกคือความเห็นของ

basically didn't want to be seen by

ผู้เล่า กับส่วนที่เป็นภายในคือ การใช้

anybody else and preferred to see them.

Parallelism ที่เป็นหน้าที่ทางไวยากรณ์ชนิดหนึ่ง

before w- them before they saw us

Orientation

การให้อากและดำเนินเหตุการณ์

we were fixing coffee over the campfire

เข้าใกล้สูงสุดถึงเครียด (climax)

and I happen to look across this field at the edge of the wood about three hundred yards out

Orientation

แนะนำตัวละครใหม่

this....six buck deer

Evaluation

บอกระยะเวลารวมไปถึง

beautiful.....just majestic as hell

ความเห็นของผู้เล่า

they stood out there for about half hour

Orientation/Evaluation

บอกถึงเหตุการณ์รวมถึงความคิด

nose in the wind

ของผู้เล่า

trying to catch our scent

มีการทิ้งช่วงเวลาด้วยการหายใจ

[breath]

เพื่อบอกผู้ฟังว่าเข้าสู่ช่วงสุดท้าย

Orientation

แสดงว่าเรื่องเล่าได้ดำเนินมาสู่ช่วงสุดท้าย

we finally decided to show them what we were

การหัวเราะแสดงถึงความเห็นของผู้เล่า

and [small laugh]all you saw was six white tail Headed the opposite direction

Evaluation

ให้ความเห็นพร้อมกับดำเนินเนื้อเรื่อง
ถึงตอนสุดท้าย

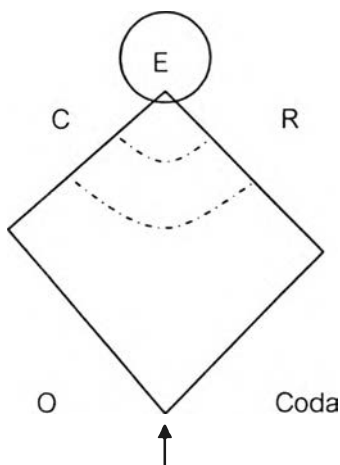
but it was a truly fantastic sight
We closed up camp that day
and come back to civilization

Coda

จุดที่เล่าเรื่องจบ ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า

never really been able to forget that day or that campout as a result of it
That sort of thing I guess makes life worth living

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นถึงวิธีในการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องตามกรอบทฤษฎีของลาบอฟ โดยเนื้อเรื่องข้างต้นเป็นเรื่องเล่าประสบการณ์ การไปแคมป์ล่าสัตว์ เรื่องเล่าจะเริ่มจากการเกริ่นนำ โดยโครงสร้างเรื่องส่วนใหญ่ประกอบขึ้นด้วยทัศนะของผู้เล่า เป็นองค์ประกอบที่ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญมากที่สุด ซึ่งการเรียงลำดับไม่เป็นไปตามที่ลาบอฟกล่าวไว้ เนื่องจาก ลาบอฟ (Labov 1972) ได้เสนอแผนภูมิรูปภาพในการแสดงองค์ประกอบโครงสร้างของเรื่องเล่าดังต่อไปนี้



รูปภาพ 2.1 แสดงโครงเรื่องเล่าตามทฤษฎีของลาบอฟ (Labov 1972)

จากแผนภูมิรูปภาพ ลาบอฟ กล่าวว่าเรื่องเล่าอย่างง่าย ๆ จะเริ่มต้นจากลูกศรหรือจุดเริ่มต้นที่จะเล่าซึ่งก็คือการเกริ่นนำ ขึ้นไปทางซ้ายด้วยการจัดฉาก orientation (O) ขึ้นไปสู่ complication (C) ที่ต้องมีอย่างน้อย 1 อนุประโยค และขึ้นไปสูงสุดเพื่อบอก evaluation (E) ซึ่งสามารถกระจายอยู่ในทุกส่วนของเรื่องเล่าก่อนลงมาสู่ resolution (R) และ coda ที่แสดงถึงการกลับสู่เวลาปัจจุบันตามลำดับ

ทฤษฎีโครงสร้างลำดับต่อมาเสนอโดย ลองเอเคอร์ (Longacre 1983) ได้ทำการศึกษาเรื่องเล่าประเภทนิทานและนิยาย ผลของการศึกษาพบว่าเรื่องเล่าประเภทนี้มีลักษณะเป็นโครงสร้างลึก (deep structure) ลองเอเคอร์ อธิบายถึงลักษณะโครงสร้างลึกของโครงเรื่องโดยแบ่งออกเป็น

1. การนำเรื่อง (Exposition) คือ เรื่องเล่าจะเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวแสดง เวลา สถานที่
2. เหตุการณ์ยั่ว (Inciting Incident) คือ เหตุการณ์ที่ทำให้เรื่องดำเนินต่อไป เรื่องจะเริ่มดำเนินไปโดยจะมีบางสิ่งเกิดขึ้นและจะนำไปสู่ความขัดแย้ง
3. การเพิ่มความขัดแย้ง (Developing conflict/tension) เรื่องจะดำเนินมาถึงความขัดแย้งและนำไปสู่จุดตึงเครียดของเนื้อเรื่อง (climax)
4. จุดตึงเครียด (Climax) เหตุการณ์ที่เป็นปมเรื่องราวทั้งหมดของเนื้อเรื่อง
5. การคลี่คลายปัญหา (Denouement) การคลี่คลายปัญหา เรื่องปัญหาทั้งหมดเริ่มที่จะคลี่คลาย มองเห็นถึงเรื่องราวที่จะจบลง
6. เหตุการณ์ต่อเนื่อง (Final Suspense/ Keep untangling) เหตุการณ์ต่อเนื่องที่มีจากการคลี่คลายปัญหา ให้รายละเอียดข้อสรุปต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

7. การสรุป (Conclusion) คือการสรุปจบเรื่องราวว่าผลเป็นอย่างไร

ทฤษฎีการแบ่งองค์ประกอบของเรื่องเล่าของลองเอเคอร์ ให้ความสำคัญกับส่วนที่เป็นการดำเนินเนื้อเรื่องและตัวละคร สมทรง บุรุษพัฒน์ (Burusphat 1991) ได้นำทฤษฎีโครงสร้างลึกของเรื่องเล่ามาศึกษานิทานในภาษาไทยและพบว่าโครงสร้างนิทานในภาษาไทยเป็นไปตามทฤษฎีที่ลองเอเคอร์ได้เสนอไว้ เพียงแต่วานิทานสั้นๆจะไม่มีกรขยายความของเหตุการณ์ต่อเนื่อง (final suspense) ในตอนใกล้จบของเนื้อเรื่อง

ตัวอย่างของเรื่องเล่าที่ใช้ทฤษฎีของลองเอเคอร์อ้างใน สมทรง บุรุษพัฒน์ (Burusphat 1991:44)

Exposition: A lion was sleeping under the tree

Inciting Incident: At the time the rat climbed over the lion

Developing Conflict: The lion woke up and grabbed the rat. The lion was angry and was going to kill the rat. The rat pleaded for his life and promise to pay back the lion's kindness. The lion laughed and said the rat was small, so it was impossible for the rat to do what he promised. Nonetheless, the lion let the rat go.

Climax: Later, the lion was trapped. He cried loudly.

Denouement: The rat heard him and came to rescue him by biting the rope until the rope was broken. The rat said that although the lion used to laugh at him because he was small, he could now show the lion that he could save him.

Conclusion: The story teaches that one should not underestimate someone who seems inferior. If we are good to him, he may return our goodness.

นอกจากนี้ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537) ได้กล่าวถึงลักษณะของโครงเรื่องเล่านิทานที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ โครงสร้างคล้าย ซึ่งจะประกอบขึ้นด้วยตอน (episodes) ที่มีเค้าโครงเรื่องและข้อมูลที่คล้ายกัน ถูกเรียกว่าข้อมูลเก่า การดำเนินเรื่องในโครงสร้างคล้ายแต่ละรอบก็จะมี การเพิ่มเติมข้อมูลใหม่ที่ข้อมูลเก่า แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของฉาก (setting) เป็นการเล่าเหตุการณ์ที่คล้ายกับเหตุการณ์ที่นำมาก่อนเช่น นิทานเรื่องสุนัขจิ้งจอก เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งพยายามที่จะกินตับของพี่น้องสองคน โดยมาหาพี่น้องคู่นี้ถึง 5 ครั้ง แต่ทุกครั้งก็จะถามว่าตับใหญ่แค่ไหนแล้ว จนกระทั่งครั้งสุดท้ายที่ตับใหญ่พอจะกินได้ แต่สองพี่น้องก็หาทางหลบหนีจนปลอดภัยในที่สุด ผู้เล่าเล่าโดยยึดโครงเรื่องเดิม ตัวแสดงและการกระทำเหมือนเดิม

เพิ่มเติมรายละเอียดเพียงเล็กน้อยคือ ขนาดของดับจะใหญ่ขึ้นในแต่ละครั้งที่สุนัขจิ้งจอกมาถามสองพี่น้อง

คินทช์ (Kintsch 1977) อ้างในคินทช์และวันไดจ์ (Kintsch & Van dijk 1983) กล่าวว่า ส่วนประกอบโครงสร้างของเรื่องเล่าก็คือ schema ที่เป็นพื้นฐานในการจัดเรียงเรียงความคิดของผู้ใช้ภาษาเพื่อใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราว เขาได้ทดลองศึกษากระบวนการทางจิตวิทยาในการสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านการเล่าเรื่อง ผลการศึกษาพบว่าเรื่องเล่าที่ไม่ซับซ้อนจะประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างจำนวน 4 ส่วนดังนี้

1. Exposition: การแนะนำตัวละคร สถานที่ และสถานการณ์
2. Complication: เหตุการณ์ในเรื่องที่น่าสนใจ เป็นปัญหาของเรื่องราวต่างๆ
3. Resolution: การคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น หรือผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น
4. Moral: อาจจะมีเฉพาะในบางเรื่อง ส่วนใหญ่เป็นข้อคิดและคติสอนใจ

เขากล่าวว่าในเรื่องเล่าต่างๆอาจจะแบ่งออกเป็นตอนๆซ้อนกันอยู่ ผลสรุปของเรื่องราวหนึ่ง (resolution) จะมาเป็นส่วนนำเรื่อง (exposition) ของอีกเรื่องราวหนึ่ง ตัวอย่างของโครงสร้างที่แบ่งเป็นตอนๆเช่น ในนิทานเรื่องลูกหมู 3 ตัว

ตอนที่ 1 Exposition หมูตัวที่ 1 สร้างบ้านของตนเสร็จ
 Complication หมูป่าทำบ้านของหมูตัวที่ 1 พัง
 Resolution หมูตัวที่ 1 วิ่งไปหาหมูตัวที่ 2

ตอนที่ 2 Exposition หมูตัวที่ 1 ช่วยหมูตัวที่ 2 สร้างบ้านเสร็จ
 Complication หมูป่าทำบ้านของหมูตัวที่ 2 พัง
 Resolution หมูตัวที่ 1 และ 2 วิ่งไปหาหมูตัวที่ 3

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือภาพยนตร์ที่แบ่งออกเป็นหลายๆ ภาค โดยคินทช์กล่าวว่า ผู้เล่าจะสรุปใจความของเรื่องเล่าจากองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้เพื่อให้ได้ใจความหลักของเนื้อเรื่อง เขาพบว่าถ้าในเรื่องไม่มีองค์ประกอบทั้ง 4 นี้ผู้เล่าจะไม่สามารถจับใจความหลักของเรื่องที่เล่าได้ และการเล่าเรื่องจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก

จากทฤษฎีทั้ง 4 ข้างต้นจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและและจุดเด่นรวมถึงเกณฑ์การจำแนกโครงสร้างของในแต่ละทฤษฎี พรอพท์ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมของตัวละคร ลาบอฟให้ความสำคัญกับทัศนคติของผู้เล่า ลองเอเคอร์ให้ความสำคัญกับการดำเนินเนื้อเรื่องและตัวละคร และคินทซ์ให้ความสำคัญกับวิธีการจับใจความของเรื่องเล่า ดังนั้นจะสังเกตเห็นว่าไม่มีโครงสร้างไหนที่สามารถนำมาใช้ได้กับเรื่องเล่าทุกประเภท ผู้ที่ศึกษาดังนี้ไปปรับใช้ให้เข้ากับวัตถุประสงค์และประเภทข้อมูลที่ต้องการศึกษา จึงจะสามารถเกิดประโยชน์สูงสุด